

Socialdepartementet**Uppdrag till Socialstyrelsen att föreslå en nationell plan för kompetensförsörjning av äldreomsorgen****Regeringens beslut**

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att komplettera förslaget till en nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning (S2023/00256) genom att, i planen, särskilt inkludera äldreomsorgens behov av relevant kompetens. Det kan t.ex. handla om undersköterskor och specialistundersköterskor eller annan relevant medicinsk kompetens.

Uppdraget syftar till att tillgodose behovet av undersköterskor och specialistundersköterskor i äldreomsorgen. Av uppdraget ska bl.a. framgå vilka ändamålsenliga och kostnadseffektiva insatser för befintlig och ny personal som kan behövas för att förbättra kompetensförsörjningen och hur åtgärderna kan följas upp. Det handlar t.ex. om vilka insatser som kan vidtas för att locka tillbaka undersköterskor och specialistundersköterskor som lämnat yrket, att attrahera nya samt utveckla och behålla de medarbetare som redan i dag arbetar inom omsorgen.

Myndigheten ska även ta fram statistik på antal undersköterskor, specialistundersköterskor, sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor inom äldreomsorgen. Vidare ingår i uppdraget att kartlägga behovet av och föreslå hur kompetensförsörjningen av dessa yrkesgrupper kan stärkas inom äldreomsorgen. Vid genomförande av uppdraget ska det beaktas hur differentierade arbetsuppgifter kan bidra till stärkt kompetensförsörjning. I uppdraget ingår att beskriva nuläget och behovet av undersköterskor, specialistundersköterskor, legitimerad personal liksom specialistkompetens i äldreomsorgen.

I uppdraget ingår även att skapa förutsättningar för att det Nationella vårdkompetensrådet ska omfatta dessa yrkesgrupper i sitt arbete med att planera och analysera kompetensförsörjningen inom vården och äldreomsorgen.

Socialstyrelsen ska när uppdraget utförs samarbeta med Nationella vårdkompetensrådet och inhämta synpunkter och ha dialog med relevanta myndigheter, Sveriges Kommuner och Regioner, av Socialstyrelsen utvalda kommuner och regioner, privata aktörer, arbetsgivarorganisationer, huvudmän och enskilda utbildningsanordnare (som anordnar vård- och omsorgsutbildning) inom kommunal vuxenutbildning samt pensionärs- och professionsorganisationer.

Socialstyrelsen ska i arbetet med uppdraget beakta erfarenheter och eventuella synergier från andra relevanta regeringsuppdrag. Myndigheten ska löpande hålla Regeringskansliet (Socialdepartementet) informerat om hur arbetet med uppdraget fortskrider.

Socialstyrelsen ska lämna en redovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 10 december 2027.

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2026 använda högst 2 300 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2026 uppförda anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet, anslagsposten 11 Utvecklingsmedel – Socialstyrelsen.

Redovisningen av uppdraget ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Ärendet

I takt med låga födelsetal, ökad livslängd och demografisk obalans påverkas offentlig sektors förmåga att tillgodose behoven hos mottagare av välfärdstjänster som äldreomsorg. För att fortsatt säkerställa hållbara och motståndskraftiga samhällen krävs insatser som stärker kompetensförsörjningen. Kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen är en prioriterad fråga för regeringen som vidtagit flera åtgärder för att stärka personalens kompetens och omsorgens kvalitet. Genom att reglera yrket undersköterska med en skyddad yrkestitel har regeringen stärkt kvaliteten och kompetensen inom äldreomsorgen samt ökat attraktiviteten för yrket.

Regeringen har också kontinuerligt förlängt och utvecklat Äldreomsorgslyftet som ger ny och befintlig personal möjlighet att utbilda sig. Regeringen beslutade i januari 2026 propositionen Ett språkkrav inom äldreomsorgen (prop. 2025/26:93) med förslag om att ett språkkrav införs i socialtjänstlagen (2025:400). Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2026. Regeringen stöttar äldreomsorgen även genom det s.k. sektorsbidraget, som kommunerna kan utnyttja utifrån sina egna förutsättningar och behov, t.ex. för insatser som förbättrar arbetsmiljön. Regeringen genomför även åtgärder för att minska sjukskrivningar och stärka rehabilitering, något som har betydelse för äldreomsorgen, där rapporter visar på höga sjuktal.

Personalen är äldreomsorgens viktigaste resurs. Enligt uppgift från Socialstyrelsen arbetar 207 700 undersköterskor och vårdbiträden i äldreomsorgen. Av dem är 63 procent undersköterskor och 37 procent vårdbiträden (Personalen i äldreomsorgen 2026, Socialstyrelsen 2026). Uppgiften att stärka kompetensförsörjningen i välfärden är dock komplex. Även om varje kommun, i egenskap av huvudman, ansvarar för äldreomsorgen och frågor om bemanning och kompetensutveckling ytterst är ett arbetsgivaransvar, ser regeringen ett behov av att fortsätta stödja kommunerna i deras arbete med att stärka välfärden och bedömer att det nationella åtagandet för kompetensförsörjningen i äldreomsorgen måste stärkas.

Regeringen beslutade i september 2025 propositionen Nästa steg för en god och nära vård (prop. 2025/26:19) som innehåller flera lagförslag för att förbättra tillgången till medicinsk kompetens i kommunal hälso- och sjukvård och tydliggör primärvårdens ansvar. Förslagen innebär också förtydliganden om att regioner och kommuner ska samverka i planering och utveckling av vården. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2026. Regeringen har även lämnat en proposition till riksdagen med förslag som gör det möjligt för kommuner att anlita läkare i den kommunala hälso- och sjukvården (prop. 2025/26:216). Syftet är att stärka tillgången till medicinsk kompetens och höja kvaliteten för patienter samt skapa en tryggare och mer tillgänglig vård, inte minst för äldre. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 augusti 2026.

Coronakommissionen pekade i sitt betänkande på behovet av hälso- och sjukvårdskompetens inom äldreomsorgen (SOU 2020:80), vilket även Nationella vårdkompetensrådet konstaterade i sin rapport Pandemin och

kompetensförsörjningen – Lärdomar och åtgärdsförslag från Nationella vårdkompetensrådet efter coronavåren 2020 (2020). Rådet framhåller i rapporten betydelsen av legitimerad personal, såsom sjuksköterskor, arbetsterapeuter, fysioterapeuter och dietister i kommunal hälso- och sjukvård för kvaliteten och patientsäkerheten samt lämnade förslag om att stärka samordning mellan lärosäten om specialistutbildningar.

Närmare om uppdraget

Nationella vårdkompetensrådet inrättades vid Socialstyrelsen på uppdrag av regeringen den 1 januari 2020 och är ett rådgivande organ som ska bidra till en god planering av vårdens, inklusive tandvårdens, kompetensförsörjning. Rådets uppdrag är att göra bedömningar av kompetensbehoven och att stödja och åstadkomma samverkan om kompetensförsörjningsfrågor på nationell och regional nivå (16–17 § förordningen [2015:284] med instruktion för Socialstyrelsen).

Arbetet i rådet har hittills främst fokuserat på legitimerade yrkesgrupper. Socialstyrelsen, genom Nationella vårdkompetensrådet, har på regeringens uppdrag tagit fram förslag till en nationell plan för att förbättra hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning (S2023/00256). Planen innehåller 25 förslag till insatser för att förbättra hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning. Bland annat handlar dessa om att säkerställa tid och resurser för kompetensutveckling, behålla och attrahera ny personal, fortbildning och vidareutbildning, stärka ledarskapet samt verka för ett systematiskt arbetsmiljöarbete och ökad patientsäkerhet. I redovisningen av ovan nämnda regeringsuppdrag lämnade rådet en bedömning om att dess uppdrag behöver utvidgas till att även omfatta yrkeskategorierna undersköterskor och specialistundersköterskor.

Regeringen gav Socialstyrelsen i uppdrag den 22 januari 2026 att fördela, betala ut och följa upp omkring 1 miljard till kommunerna och regionerna för att stärka kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården (S2026/00092). De insatser som genomförs ska avse legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal och utgå från den nationella planen för att förbättra hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning (S2023/00256).

Vårdansvarskommitténs bedömning är att staten bör ta ett utökat ansvar för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning för att uppnå en mer jämlik vård i hela landet (SOU 2025:62). I detta sammanhang lyfts bl.a. vikten av en

ökad nationell samordning och dimensionering i utbildningen av hälso- och sjukvårdspersonal där varje huvudman tydligare behöver bidra till det samlade nationella behovet av hälso- och sjukvårdspersonal och insatser för att förbättra arbetsmiljön.

Mot bakgrund av att flera yrkesgrupper, såväl legitimerad som icke-legitimerad personal, arbetar inom både hälso- och sjukvården och omsorgen behöver åtgärderna för en hållbar kompetensförsörjning vidtas utifrån en helhetsbild av verksamheternas behov av kompetens. Regeringen avser därför att förtydliga regleringen av Nationella vårdkompetensrådets arbete i denna riktning. Regeringen ger även Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av kompetensförsörjningsbehoven avseende yrkesgrupperna undersköterska och specialistundersköterska eller annan relevant medicinsk kompetens inom äldreomsorgen i syfte att dessa yrkesgrupper ska inkluderas i det tidigare nämnda förslaget till nationell plan. I uppdraget kan verksamhet för personer med funktionsnedsättning inkluderas om myndigheten bedömer det lämpligt då vissa yrkesgrupper kan arbeta även här.

Regeringen beräknar att 4 500 000 kronor kommer att avsättas för uppdraget för 2027 under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det angivna anslaget.

På regeringens vägnar

Anna Tenje

Johanna Hedström

Kopia till

Statsrådsberedningen/Internrevision

Finansdepartementet/BA, K

Utbildningsdepartementet/GV

Riksdagens socialutskott

Sveriges Kommuner och Regioner